

CO JE NEJVĚTŠÍM SKUTEČNÝM PROBLÉMEM OCHRANY PŘÍRODY V ČR?

PETR ROTH

RNDr. PETR ROTH, CSc.

Pracoval nejprve v základním výzkumu, později působil jako vedoucí správy CHKO Kokořínsko a poté na Ministerstvu životního prostředí v oblasti ochrany přírody, kde od roku 1998 odpovídal zejména za naplňování povinností, spojených s přípravou na vstup do EU. Od 2010 nezávislý konzultant se zaměřením na Naturu 2000, územní ochranu, monitoring a reporting. Pracuje především v zemích západního Balkánu.

Před několika týdny proběhl internetem rozhovor s nejmenovaným pracovníkem Ředitelství silnic a dálnic na obvyklé téma „jak nevládní organizace blokují výstavbu dálnic“, kde si dotyčný úředník téměř pohoršeně stěžoval, že se snad po něm bude nakonec chtít, aby při své „normální“ práci ještě poznal každou žábu! A když se koncem září v Praze konal tzv. „Nature Dialogue“, setkání zástupců Ředitelství pro životní prostředí Evropské komise s Ministerstvem životního prostředí a mnoha dalšími resorty, institucemi a nevládními organizacemi, jejichž činnost má významnější dopady na přírodu a krajinu, vystoupil na něm s velmi emotivním prolovem tajemník Českomoravské myslivecké jednoty, který nejprve popisoval, jak nám příroda a zejména živočichové – především ti nechránění, o které nemá resort životního prostředí „zájem“ – doslova mizí před očima, aby zakončil patetickým zvoláním „kdy už konečně začne MŽP a Evropská komise chránit přírodu?“. Co mají tyto dva věcně i časově nesouvisející výroky společného? Je to nepochopení toho, kdo má zodpovídat za ochranu přírody. Toto nepochopení je důsledkem letitého resortismu. „Resortismus“ je pojem, který se v 80. letech minulého století občas nesměle objevil i na stránkách Rudého práva. I ve společnosti, kde bylo vše do posledního šroubku i toaletního papíru plánováno na pět let dopředu a kde teoreticky díky vedoucí úloze strany antagonismy mezi resorty nemohly existovat, ve skutečnosti často žádná meziresortní spolupráce neprobíhala ani naoko. Nicméně resortu životního prostředí se tento „nežádoucí jev“ nemohl dotknout, protože takový resort tehdy neexistoval. Možná i to je důvod, proč jej vůdčí osobnosti, formující legislativu i praxi ochrany přírody po roce 1989 na nejvyšší úrovni, naprosto podcenily. Bohužel teprve po roce 1989, když začal vznikat divoký kapitalismus 90. let, se resortismus projevil v celé své nahotě. Během několika málo let po vzniku plnohodnotného Ministerstva životního prostředí a orgánů ochrany přírody všech stupňů se v naší zemi ustálil jednoduchý

vzorec: resort životního prostředí je zde od toho, aby přírodu chránil, všechny ostatní resorty od toho, aby ji využívaly a ničily – neboť to je prvoplánové tlumočení kompetenčního zákona. Na tento vzorec jsme si zvykli všichni: resorty včetně životního prostředí, politici i veřejnost – neboť žádný jiný jsme nikdy nepoznali. Některé resorty, především zemědělství, se v průběhu času musely zdánlivě „ozelenit“, zejména kvůli povinnosti převzít předpisy a terminologii Evropské unie; jde ale jen o kosmetické úpravy, které jen málokdy znamenají skutečnou změnu přístupů a myšlení, a pokud ano, potom jen u osvěčených jednotlivců. Systém jako celek však zůstává nastaven, jak uvedeno výše – jeden chrání, všichni ostatní ničí; a pokud snad vznikne potřeba „rozsoudit“ nějakou kauzu na úrovni vlády, ta rozhoduje ve sboru hlasováním, takže i MŽP má „dovolenou“ chránit přírodu jen do té míry, pokud to nekříží záměry silových resortů.

Kdyby takový model byl jediný možný a jediný existující, nemělo by smysl o tom psát. Jenže řada států Evropské unie – jistě ne většina, ale z hlediska politické váhy rozhodně ne ty nevýznamné – už mnoho let ukazuje v praxi, že to jde i jinak. Tyto státy vyvinuly model sdílené meziresortní odpovědnosti za ochranu životního prostředí a potažmo i přírody. Například v Německu nese odpovědnost za plný soulad nových dálničních, železničních či plavebních projektů s evropskými i národními předpisy na ochranu přírody resort dopravy, který vydává vlastní metodické materiály, školí vlastní pracovníky a především v praxi jedná v souladu s uvedenými předpisy. V Rakousku existuje neuvěřitelná škála agro-environmentálních programů od obecných až po ty cílené na jednotlivé ohrožené druhy; na jejich přípravě spolupracují ochránářské a vědecké instituce a spolky, ale odpovědnost nese „Lebensministerium“, tedy resort zemědělství. Podobných příkladů z těchto i dalších států lze uvést daleko více. Sdílená odpovědnost za ochranu přírody nefunguje zdaleka ve všech sektorech, ale je stále

více chápána jako jediná rozumná cesta kupředu.

Na otázku z úvodu, kdy u nás bude účinná ochrana přírody, lze tedy podle tohoto vzoru zformulovat relativně jednoduchou odpověď: až všechny resorty, využívající krajinu, půdu, vodu a přírodu, začnou „své“ složky chránit, a resort životního prostředí bude metodicky a odborně pomáhat, kontrolovat a jen v úplně nejhorším případě sankcionovat. Na první pohled to zní jako naprostá utopie, zejména proto, že současný model má za sebou téměř 30 let každodenní praxe a pravděpodobně jen málokdo se vůbec zamýšlí nad tím, jak je špatný. Ale zkusme k tomu přistoupit z jiného úhlu: žijeme v době, kdy tento stát

je, či má být, řízen jako firma. Ponechme stranou, proč tento výrok tolik irituje ekonomy, politiky i politology, a podívejme se na to, jak dnes každá větší firma doopravdy funguje: má svého podnikového ekologa (či celé oddělení), který zodpovídá za do držování environmentálních předpisů tak, aby resort životního prostředí (nejčastěji reprezentovaný ČIŽP) o jeho firmě nejlépe vůbec nevěděl. Neznám firmu, která by byla šťastná, že musí takové pracovní místo zřídit, ani že se vůbec musí environmentálními předpisy řídit. Neznám ale ani žádnou firmu, která by nemohla potvrdit, že se jí to v konečném důsledku vyplatí, ať již životní prostředí „chrání“ z přesvědčení či z donucení. A vyplatí se to i státu, protože

bez toho by ČIŽP musela nabrat tisíce nových inspektorů, kteří by vedli marné letité války bez naděje na konečný úspěch. Není to tedy dostatečný důvod, aby se resort životního prostředí alespoň v dlouhodobém horizontu (co se 30 let budovalo, nedá se v krátké době změnit, dokonce i kdyby pro to byla již dnes politická vůle) zaměřil na změnu současného resortního modelu na model sdílené odpovědnosti za ochranu přírody? Jinak se poměr při hlasování vlády 13 : 1 v neprospěch resortu životního prostředí sotva kdy změní...

